

KLASIKAPLUS.CZ

1. Dalibor Tolaš (1960–2024)

20.04.2024 klasikaplus.cz - Marta Ulrychová

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** Divadla; Nejedlého; operní; ostravské; Zdeňka

V pátek 19. dubna zastihla plzeňskou veřejnost smutná zpráva. Zemřel dlouholetý člen plzeňského operního ansámblu, barytonista Dalibor Tolaš.

Dalibor Tolaš se narodil 19. července 1960 v Ostravě v rodině pěvce Miloslava Tolaše, významného umělce **ostravské operní** a operetní scény. Jak to u dětí z podobných rodin bývá, ani Dalibor se nemínil prvních úkolů, které na jevišti ostravského divadla představovaly dětské role. Zdá se však, že o dráze pěvce zpočátku vůbec neuvažoval. Vyučil se číšníkem, pracoval čtyři roky v ostravském Interhotelu a vše nasvědčovalo tomu, že ho stávající profese naprosto uspokojí. Změna nastala až v době základní vojenské služby. Jeho zvučný baryton našel uplatnění v tehdejší sboru Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého v Praze. Zde se setkal s vrstevníky, ať již zpěváky, instrumentalisty, či tanečníky, kteří měli před sebou pevně stanovený cíl uplatnit se v oblasti interpretačního umění.

Dalibor Tolaš se po skončení základní vojenské služby ke své původní profesi nevrátil, ale rozhodl se pokračovat v otcových šlépějích. Ke konkurzu do sboru opery někdejšího **Divadla Zdeňka Nejedlého** ho pečlivě připravoval operní sólista Karel Hanuš. O jeho pěvecký rozvoj pak dále pečovala pedagožka Zdeňka Diváková. Nejprve mu byly svěřovány menší role, záhy se však dopracoval k zásadním partiím barytonového hlasového oboru. Jako Bohuš v Dvořákově Jakobínu vystoupil v roce 1984 pohostinsky v Ústí nad Labem a byl angažován. Zde o jeho hlasový rozvoj pečovala pedagožka Jitka Švábová, později – již v době plzeňského angažmá – profesorka Jitka Paříková, později pak člen Národního divadla (ND) Ivan Kusnjer. Během šesti let (1984–1990) si mladý pěvec v Ústí nad Labem vytvořil repertoár, v němž se již objevovaly role prvního barytonového oboru. V jedné z nich, konzulu Sharplessovi z Pucciniho *Madama Butterfly*, se v roce 1988 pohostinsky představil i plzeňskému publiku.

Plzeň tehdy představovala pro operního pěvce výzvu. V době stabilních operních souborů platila za odrazový můstek na naši první scénu. Ten, kdo neodešel do Prahy, však v Plzni umělecky nikterak nestrádal. Setkal se zde s rolami, které by ho v pražském ND minuly. Navíc v plzeňském kulturním životě přitahoval pozornost a mohl se tak cítit jako uznávaná a všemi respektovaná osobnost. Také plzeňské Divadlo J. K. Tyla (DJKT) v 90. letech zažilo období velkých změn, které se nevyhnuly žádnému z jeho čtyř souborů. Změnil se ředitel, měnili se šéfové souborů, s nimi pak jejich členové. V barytonovém oboru nastalo generační vakuum, když se oba přední sólisté Vilém Míšek a František Havelka rozhodli ukončit svoji operní dráhu. Takto se vytvořila šance pro Dalibora Tolaše, který se na plzeňské scéně předtím uvedl jako mladý perspektivní pěvec. Tehdejší šéf plzeňské opery Ivan Pařík neváhal a po regulérním konkurzu Tolaše k 1. srpnu 1990 přijal jako sólistu opery. Jeho první role nastudované spolu s plzeňským operním ansámblem byly Morales a Escamilio z Bizetovy *Carmen*

Příhodná konstelace v osobě někdejšího ředitele plzeňského divadla Mojmíra Weimanna, nikterak neupozadujícího operu, členů uměleckého souboru, jeho šéfa Ivana Paříka a posléze Josefa Chaloupky, dramaturgie a společné snahy udržet v porevolučním období operního diváka Tolašovi pomohly vytvořit repertoár, s nímž se mohlo chlubit jen málo operních pěvců. Za všechny uvedme již výše zmíněného Bohuše v Dvořákově Jakobínu (1985, 1995), Escamillia v Bizetově *Carmen* (1990), Belcora v Donizettiho *Nápoji lásky* (1990), Figara v Rossiniho *Lazebníku sevillském* (1991), Renata ve Verdiho *Maškarním plesu* (1991), Sharplesse v Pucciniho *Madama Butterfly* (1990), Marcela ve skladatelově Bohémě (1991), Papagena v Mozartově *Kouzelné flétně* (1992), Germonta ve Verdiho *La traviatě* (1992), Scarpiu v Pucciniho *Tosce* (1992), ve Smetanových operách Krušinu v *Prodané nevěstě* (1991), Krále Vladislava v Daliborovi (1992), Kalinu v *Tajemství* (1994), dále Kašpara ve Weberově *Čarostřelci* (1993), Valentina v Gounodově *Faustovi* a Markétce Tomského v Čajkovského *Píkové dámě* (1995), Rodriga ve Verdiho *Donu Carlosovi* (1996), titulní roli ve skladatelově *Rigolettovi* (1994) a v Mozartově *Donu Giovannim* (1995). Jeho úspěchy z období Chaloupkovy šéfovské éry korunovala nominace na cenu Thálie 1993 za roli Kašpara v *Čarostřelci*

O pěvce se začala zajímat i Praha. Hostoval v ND a ve Státní opeře jako Don Giovanni, Guglielmo v *Così fan tutte*, Scarpia v *Tosce*, Sharpless v *Madama Butterfly*, Germond v *La traviatě*, ve Smetanových operách zpíval Krušinu v *Tajemství* a nastudoval *Tausendmarka v Braniborech v Čechách*. S operním souborem ND se zúčastnil i zahraničních pohostinských vystoupení.

V roce 1995 nastala ve vedení Plzeňské opery změna. Na postu šéfa stanul na krátký čas Oldřich Bohuňovský, jeho působení však ukončila smrt následujícího roku. Post šéfa byl vyřešen jmenováním Petra Kofroně. Z tohoto období připomeňme Verdiho *Attilu* (1996), v němž Tolaš ztvárnil roli Ezia a podle recenzentky zde podal "výrazný výkon v pojetí své složité postavy, jeho světlý baryton zněl příjemně v mnoha dynamických nuancích" (Vlasta Bokůvková, *Plzeňský deník*), dále Pizarra v Beethovenově *Fidelii* (1996), především pak Voka Vítkovice ve Smetanově *Čertově stěně* (1997), kde "dal vynízt smetanovské kantiléně svému naturelu tak blízké, výrazu dosáhl bez obětování kvality jediného tónu a vytvořil jednu ze svých dosud vůbec nejlepších postav" (Petr Dvořák, *Plzeňský deník*). Patří sem dále Alfio v Mascagniho *Sedláku kavalíru* (1997), Kníže vodní říše Kühleborn v *Undině Alberta Lortzinga* (1998), již podruhé titulní role v novém nastudování *Rigoletta* (1998), již podruhé Germont v *La traviatě* (1999), Amonasro ve Verdiho *Aidě*, Angelo ve světové premiéře opery *Zdeňka Lukáše Veta za vetu již podruhé Escamillio* v novém nastudování *Carmen* (2000), Sharpless v *Madama Butterfly* (2000), Přemysl ve Fibichově *Šárce* (2000), Tomeš ve Smetanově *Hubičce* (2000), Prokop ve Foersterově *Bloudovi* (2001), velekněz boha Dagona v *Saint-Saënsově Samsonovi a Dalile* (2002), Carlos ve Verdiho *Síle osudu* (2003), Marbuel ve Dvořákově *Čertovi a Káče* (2004), Harašta v Janáčkových *Příhodách lišky Bystroušky* (2004), Hrabě Luna ve Verdiho

Trubadúrovi (2005), Malatesta v Donizettiho Donu Pasqualovi (2005), Stárek v Janáčkově Její Pastorkyni (2008), především pak titulní role ve Wagnerově Bludném Holanďanovi (2004), který pěvci vynesl druhou nominaci na Cenu Thálie za rok 2005. Recenzent o jeho výkonu napsal: "Při sobotní premiéře zpíval titulní postavu na vysoké úrovni a spolu se stejně vynikající Ivanou Šakovou v roli Senty tvořil skutečnou páteř opery." (Jaroslav Fiala, Plzeňský deník).

Po Kofroňově odchodu stanul na postu šéfa opery v sezónách 2004/5 a 2005/6 Jan Zbavitel, po jeho krátkém působení se jím stal bývalý dlouholetý člen operního orchestru Jiří Pánek. Ve funkci šéfgdirigenta se do Plzně potřetí vrátil Ivan Pařík. Plzeňská opera v této době již přešla k angažování sólistů na jednotlivé role. Přesto se však stále opírala o zredukovaný stabilní soubor, v němž Dalibor Tolaš zaujímal místo spolehlivého a zkušeného umělce. V tomto období si mnohokrát zopakoval již dříve studované role, anebo ve stejné opeře nastudoval roli jinou – v Nápoji lásky Dulcamaru, v Bohémě Chaunarda, v Lazebníku sevillském Doktora Bartola (2008), o dva roky později Adolfa v Jakobínu (2010). Z nových rolí pak připomeňme Lescauta v Pucciniho Manon Lescaut (2007), titulní roli ve Verdiho Nabuccovi (2007), Jaga v Othellovi (2007), Ramira v Ravelově Španělské hodině (2008), Pana Kloučka ve Veselých paničkách windsdorských Otty Nicolaie (2010), Knížete Galického v Borodinově Knížeti Igorovi (2011), Básníka Marcella v Rossiniho Turkovi v Itálii (2011), anebo roli Michonneta v Adrianně Lecouvreur Andrey Ciley (2009). Roku 2011 ho čekala další širší nominace na Cenu Thálie za rok 2010, a to za roli Podkolesina v Ženitbě Bohuslava Martinů, v níž "zcela bezvýhradně exceloval po všech stránkách jako váhající, rozhodnutý a poté prchající ženich v roli, která jako by mu byla na míru šita, jedinečně rozehrával všechny komedilální situace a herecké kreace." (Gabriela Špalková, Mladá fronta Dnes)

Byly to dva faktory? Jednak pěvcovy herecké kvality vyplývající z rodinné tradice, jednak nutnost uchovat na repertoáru plzeňského divadla vedle muzikálových titulů i klasickou operetu, které Tolaše postavily před řadu rolí v operetním, posléze i muzikálovém žánru. Poprvé se takto plzeňským divákům pěvec představil jako Falke ve Straussově Netopýru (1993), posléze v roli pana Favarta v Offenbachově Madame Favart (1994), Maura v Lecocqově Giroflé-Girofla (1995), Jupitera v Orfeovi v podsvětí Jacquese Offenbacha (2007), Franka v Netopýru (2011), Zaremy v Nedbalově Polské krvi (2013), knížete Lipper-Weylersheima v Kalmánově Čardášové princezně (2015), Josepha a Alfréda v Offenbachově Pařížském životě (2017). Nemínuly ho ani role muzikálové. V Kiss me, Kate! Cole Portera ztvárnil Freda Grahama a Petruccia (1999), v českém muzikálu Ferdinand autorů Zdeňka Merty a Karla Šípa Ottu Habsburského, především však titulní roli v muzikálu Johna Candra, Fredda Ebba a Josepha Steina Řek Zorba (2008). V almanachu DJKT 1965–2015 o Tolašově výkonu čteme: "Zorba přinesl na plzeňské jeviště v cituplné režii Petra Novotného neotřesitelnou životní moudrost, víru a naději, na druhé straně v nebývalé symbióze vtip a inteligentní humor rámovaný skvělými výkony Ladislava Koláře a Dalibora Tolaše v titulní roli." (Vítězslav Sladký, DJKT 1965–2015). V této souvislosti připomeňme, že Dalibora Tolaše bylo často vidět i v plzeňském kabaretním a šantánovém divadle Pluto, jemuž zůstal věrný řadu sezón.

Odchodem ředitele DJKT Jana Buriana a příchodem Martina Otavy došlo k opětovné výměně i na postu šéfa opery. Stal se jím režisér a výtvarník Tomáš Pilař. V tomto období přibyly do Tolašova seznamu role Padre Matthey v jednoaktovce Sergia Rendineho Významné tajemství, Kuno a Samiel ve Weberově Čarostřelci (2016), tři partie ve scénickém oratoriu Arthura Honnegera Jana z Arku na hranici (2016), Zareckij a setník v Čajkovského Evženu Oněginovi (2017), Njeguš ve Veselé vdově (2019) a strojník v Janáčkově Věci Markopulos (2021). Jedna z jeho posledních rolí byl Herold v opeře Sylvy Bodorové Quo vadis

Dalibor Tolaš působil ve službách Thálie více než tři desítky let, z toho většinu v DJKT. Zde ztvárnil zásadní role barytonového hlasového oboru, mnohé v několika nastudováních. Pohostinsky vystoupil na našich předních operních scénách (pražské Národní divadlo, Státní opera Praha, Národní divadlo v Brně, na prknech divadla v Liberci, Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, Ostravě, Opavě), ale i na scénách zahraničních (na turné ND po Francii ztvárnil roli Dona Giovanniho, vystupoval v Německu, Švýcarsku, Francii, Belgii, Dánsku, Španělsku, Itálii, Slovinsku, Anglii, na Ukrajině a v Japonsku. V prvních letech svého plzeňského angažmá se vyjádřil následovně: "Miluji role s bohatými výrazovými možnostmi, v jejichž charakteru mám během večera dost času a prostoru se zabýdlet, abych ho mohl co nejlépe předat divákovi? tedy role, kde se co nejvíce hraje. Moji kolegové o mně v soukromí tvrdí, že jsem veselá kopa. Jako většina herců a pěvců, majících smysl pro humor, však toužím po velkých dramatických rolích. Tou nejpřitažlivější, ale také nejkomplikovanější je baron Scarpia v Pucciniho Tosce? role, na níž může člověk pracovat po celou dobu své pěvecké kariéry." (Marta Ulrychová, Plzeňský deník)

Během své umělecké kariéry pěvec spolupracoval s mnoha dirigenty (Ivan Pařík, Josef Chaloupka, František Drs, Jiří Bělohávek, Petr Vronský, Damiano Binetti, Richard Hein, Jan Štván, Pavel Šnajdr, Petr Kofroň, Tomáš Brauner, Oliver Dohnány, Jiří Štrunc a další). Jako první z plzeňských umělců byl nominován na Cenu Thálie, a to dokonce třikrát. Nezanedbatelná je i jeho koncertní činnost. Připomeňme jen nahrávku Žalmu Pavla Haase pod taktovkou Jiřího Bělohávk a oratorium Gilgameš Bohuslava Martinů. Televizním divákům se Dalibor Tolaš představil jako Vodník ve stejnojmenném oratoriu brněnského skladatele Pavla Blatného (1994) nebo v roli Renalda v komorní opeře Luboše Fišera Lancelot (1998) pod taktovkou Pavla Kühna a v režii Tomáše Šimerdy. Množstvím divadelních rolí se Dalibor Tolaš řadí k oněm sólistům, kteří věrně sloužili plzeňskému divadlu. V tomto ohledu ho můžeme přirovnat zejména k Josefu Hoříckému (1914–1985 a Karlu Křemenákovi (1929–2007). Jeho umění charakterizuje široké žánrové rozpětí. Osvědčil se jak v dramatickém, tak komickém oboru, jeho přirozený herecký talent ho zároveň předurčil i k zvládnutí operetních a muzikálových rolí. Podobně jako výše jmenovaní starší "štymkolegové" věnoval Dalibor Tolaš plzeňské opeře všechny své umělecké síly, navždy tudíž zůstane v její historii nepřehlédnutelnou osobností. Čest jeho památce.

Foto: ZUŠ Chrást, archiv Divadla Josefa Kajetána Tyla Plzeň

« zpět na začátek